

Rīgā

19.03.2026. Nr.3.5-2/2026/20

uz 26.02.2026. Nr. 1-12/2

Latvijas Republikas tiesībsargam

Elektroniski e-adresē: _DEFAULT@90000055101

Par Tiesībsarga rekomendāciju izpildi

Biedrības Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija Rīgas SOS Jauniešu māja (turpmāk - Jauniešu māja) 2026. gada 26. februārī saņēma Tiesībsarga biroja ziņojumu par bērnu tiesību ieviešanu Rīgas SOS Jauniešu mājā (turpmāk - Ziņojums), kurā atspoguļoti 2026. gada 13. janvāra apmeklējuma laikā konstatētie apstākļi un izteiktas rekomendācijas, lūdzot līdz 2026. gada 31. martam sniegt informāciju par to izpildi.

Vispirms pateicamies Tiesībsarga birojam par vizīti, apkopotajiem secinājumiem un sniegtajām rekomendācijām. Jauniešu māja augstu vērtē uz bērna tiesību aizsardzību vērstu konstruktīvu dialogu, jo īpaši situācijās, kurās darbs tiek veikts ar bērniem un jauniešiem ar sarežģītu dzīves pieredzi, augstu ievainojamību un būtiskām emocionālām, uzvedības un sociālās funkcionēšanas grūtībām. Jauniešu māja pilnībā piekrīt, ka visos ar bērniem saistītajos lēmumos un ikdienas darbā izšķirošais kritērijs ir bērna labākās intereses, drošība, attīstības vajadzības un tiesības uz cieņpilnu, individuālām vajadzībām atbilstošu aprūpi.

Vienlaikus ir būtiski ņemt vērā, ka uz pārbaudes un Ziņojuma sagatavošanas brīdi Jauniešu māja darbojās tikai aptuveni piecus mēnešus, jo pakalpojuma sniegšana tika uzsākta 2025. gada septembrī. Šis periods objektīvi vērtējams, kā pakalpojuma ieviešanas un bērnu adaptācijas posms, kurā vienlaikus norit gan ikdienas rutīnu, vides, sadarbības modeļu un individuālā atbalsta pieeju nostiprināšana, gan arī attiecību veidošana ar bērniem, kuri Jauniešu mājā nonākuši ar smagu un nereti daudzkārtēji traumatisku iepriekšējo pieredzi.

Jauniešu mājā dzīvojošie jaunieši pirms ievietošanas tajā ir piedzīvojuši nozīmīgus un atkārtotus piesaistes pārrāvumus, nošķiršanu no bioloģiskās ģimenes, uzturēšanos dažādās ārpusģimenes aprūpes formās, tostarp krīzes centros, audžuģimenēs un citās aprūpes iestādēs. Šādu pieredžu sekas bieži izpaužas kā grūtības uzticēties pieaugušajiem, paaugstināta trauksme, emocionālās pašregulācijas traucējumi, robežu pārbaudīšana, konfliktējoša uzvedība, kā arī grūtības veidot stabilas un veselīgas attiecības gan ar vienaudžiem, gan aprūpē iesaistītajiem pieaugušajiem. Līdz ar to Jauniešu mājas darba sākumposmā īpaši nozīmīgs uzdevums ir nodrošināt bērniem paredzamu, drošu un konsekventu vidi, kurā pieaugušie ir stabili un atbalstoši, vienlaikus pakāpeniski veidojot priekšnoteikumus bērnu sociālo prasmju, atbildības un patstāvīgas dzīves iemaņu attīstībai.

Tāpat jāuzsver, ka adaptācijas periods ir izaicinošs ne tikai katram bērnam individuāli, bet arī visai jauniešu grupai kopumā. Jauniešiem ir jāmacās sadzīvot vienam ar otru, atpazīt un ievērot savas un citu robežas, risināt domstarpības sociāli pieņemamā veidā, kā arī veidot savstarpējo

sadarbību ikdienas dzīvē. Šāds process, īpaši bērniem ar iepriekšēju traumatisku pieredzi un uzvedības grūtībām, ir laikietilpīgs un prasa pakāpenisku un sistemātisku darbu.

Ar šo atbildes vēstuli Jauniešu māja vēlas ne vien informēt par paveikto Tiesībsarga biroja rekomendāciju izpildē, bet arī sniegt papildu skaidrojumu par pakalpojuma sniegšanas faktisko kontekstu, uzsverot, ka Jauniešu mājas primārais mērķis ir nodrošināt bērniem drošu, attīstību veicinošu un viņu labākajām interesēm atbilstošu vidi, kurā iespējams pakāpeniski mazināt iepriekšējās traumatiskās pieredzes sekas un stiprināt bērnu spēju virzīties uz stabilāku nākotni.

1. Bērna vecums Jauniešu mājas pakalpojuma saņemšanai

Tiesībsarga biroja vizītes laikā Jauniešu mājā dzīvoja divi jaunieši, kuri vēl nebija sasnieguši 15 gadu vecumu. Paskaidrojam, ka lēmums par minēto bērnu ievietošanu Jauniešu mājā tika pieņemts Rīgas valstspilsētas pašvaldības izveidotajā bērnu ievietošanas komisijā. Komisijas sastāvā darbojas Rīgas Bērnu, jauniešu un ģimeņu sociālā atbalsta centra direktora vietniece sociālo pakalpojumu administrēšanā, Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesas priekšsēdētāja vietniece, Rīgas valstspilsētas pašvaldības Labklājības departamenta Sociālās pārvaldes Sociālo pakalpojumu administrēšanas nodaļas ģimenēm un bērniem galvenā speciāliste-eksperte, kā arī Rīgas Sociālā dienesta Sociālā darba nodaļas vadītāja vietniece. Komisija 2025. gada 29. augusta sēdē (protokols Nr. BJC-25-129-pro) pieņēma lēmumu par konkrēto bērnu ievietošanu Jauniešu mājā.

Jauniešu mājas kompetencē ir izvērtēt, vai tās sniegtais sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums ir piemērots konkrētajam jauniešim. Savukārt lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpes formu un ievietošanu konkrētā pakalpojuma vietā pieņem pašvaldības institūcijas, tostarp bāriņtiesa un sociālais dienests, kuru rīcībā ir pilna informācija par bērna situāciju un pieejamo ārpusģimenes aprūpes formu izvērtējumu.

Jauniešu māja, atbilstoši savai kompetencei izvērtējot pakalpojuma piemērotību, vadās pēc noteiktiem uzņemšanas kritērijiem. Jaunieša uzņemšana Jauniešu mājā tiek izvērtēta, balstoties uz šādiem kritērijiem:

- ir pieņemts bāriņtiesas lēmums par ārpusģimenes aprūpi;
- parasti jābūt sasniegušam 15 gadu vecumu, tomēr atsevišķos gadījumos vecuma kritērijs var tikt elastīgi piemērots, ja pēc individuāla situācijas izvērtējuma tas atbilst bērna interesēm;
- nav izdarīti likumpārkāpumi pret personu;
- nav tādu smagu uzvedības problēmu, kas radītu būtisku apdraudējumu citu bērnu vai personāla drošībai un prasītu pastāvīgu profesionālu uzraudzību;
- nav smagu psihoaktīvo vielu lietošanas problēmu, kuru koriģēšanai nepieciešama stingrāka kontrole nekā iespējams nodrošināt Jauniešu mājā;
- jauniešis ir informēts par pakalpojuma saturu un ir izteicis gatavību tajā piedalīties;
- jauniešim ir grūtības integrēties ģimeniskā vidē vai viņš pats ir izteicis vēlēšanos nedzīvot ģimeniskā vidē.

Attiecībā uz Ziņojumā pausto norādi, ka lietas materiālos nav izsekojams alternatīvu aprūpes formu izvērtējums, paskaidrojam, ka Jauniešu māja izvērtē tikai sava pakalpojuma piemērotību

konkrētajam jauniešiem. Ārpusģimenes aprūpes formu izvērtēšana (aizbildnība, audžuģimene vai aprūpes iestāde) ir pašvaldības sociālā dienesta un bāriņtiesas kompetencē.

Papildus uzsveram, ka pakalpojuma piemērotības izvērtēšanā Jauniešu māja pievērš īpašu uzmanību arī paša jaunieša viedoklim. Abi jaunieši, kuri vēl nebija sasnieguši 15 gadu vecumu, pirms pakalpojuma uzsākšanas apmeklēja Jauniešu māju, iepazinās ar dzīves apstākļiem, darbiniekiem un pakalpojuma saturu, kā arī pauda vēlmi turpmāk dzīvot Jauniešu mājā. Papildus norādām, ka viens no minētajiem jauniešiem pirms ievietošanas Jauniešu mājā bija dzīvojis divās audžuģimenēs un pats bija izteicis vēlmi turpmāk dzīvot aprūpes iestādē nevis ģimenē. Bērna viedoklis ir fiksēts Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesas 2025. gada 16. jūlija lēmumā Nr. 1.3./1461.

Vienlaikus atzīstam, ka Jauniešu mājas veiktais pakalpojuma piemērotības izvērtējums pirms jauniešu uzņemšanas netika formāli dokumentēts atsevišķā dokumentā. Ņemot vērā Tiesībsarga biroja rekomendāciju, Jauniešu mājā ir izstrādāta kārtība, kas nosaka pakalpojuma piemērotības izvērtēšanas procedūru un tās dokumentēšanu. Turpmāk izvērtējuma rezultāti tiks sistemātiski fiksēti jaunieša lietā, tādējādi nodrošinot izsekojamu lēmuma pamatojumu.

2. Sadzīves apstākļi un aprūpes organizēšana

Ziņojumā norādīts, ka Jauniešu mājas telpu iekārtojums kopumā ir vērtējams kā funkcionāls un bērnu pamatvajadzībām atbilstošs, vienlaikus vēršot uzmanību, ka vide ir salīdzinoši askētiska un personīgie akcenti tajā parādās fragmentāri. Ziņojumā izteikta rekomendācija veicināt bērnu aktīvāku līdzdalību telpu personalizēšanā.

Pateicamies Tiesībsarga birojam par sniegto novērtējumu un rekomendāciju. Vienlaikus paskaidrojam, ka Jauniešu mājas telpu iekārtojuma pieeja sākotnēji tika veidota apzināti neitrāla un atturīga, lai radītu jauniešiem iespēju pakāpeniski pašiem veidot un personalizēt savu dzīves vidi atbilstoši individuālajām vēlmēm, interesēm un identitātei. Šāda pieeja atbilst bērna attīstības vajadzībām, īpaši ņemot vērā, ka jaunieši Jauniešu mājā nonāk ar dažādu un nereti traumatisku pieredzi, kur būtiska nozīme ir kontroles un piederības sajūtas pakāpeniskai atjaunošanai.

Tiesībsarga biroja pārstāvju vizītes laikā jaunieši Jauniešu mājā dzīvoja aptuveni piecus mēnešus, kas objektīvi vērtējams kā adaptācijas periods. Šajā posmā jaunieši pakāpeniski iepazīst vidi, veido attiecības un tikai ar laiku sāk Jauniešu māju uztvert kā sev piederīgu dzīves telpu, kuru vēlas un spēj personalizēt. Informējam Tiesībsarga biroju, ka Jauniešu mājas telpu personalizēšana jau šobrīd notiek praksē:

- viens no jauniešiem aktīvi iesaistās telpu noformēšanā, izmantojot rokdarbus un sezonālus dekorus (piemēram, ziemas periodā - sniegpārslas, februārī - sirsniņas, pavasarī - ziedi un taureņi), tādējādi veicinot gan savas, gan kopējās vides individualizāciju;
- cits jauniešis izteica vēlmi pēc papildu mīkstajām mēbelēm (pufiem), kas ir iegādāti un tiek izmantoti gan viņa istabā, gan koplietošanas telpās;
- jauniešiem ir iespēja brīvi mainīt mēbeļu izvietošanu savās istabās, ko viņi arī praktiski izmanto, pielāgojot telpu savām vajadzībām;

- jaunieši ir izteikuši iniciatīvu pārkrāsot savu istabu sienas, un šādas aktivitātes ir plānotas, iestājoties siltajai sezonai.

Papildus, lai stiprinātu kopienas sajūtu un jauniešu iesaisti ikdienas dzīves organizēšanā, koplietošanas telpās ir izvietotas tāfeles, kurās tiek atspoguļota ikdienas informācija, kā arī jaunieši paši var tās izmantot radošai izpaušmei. Virtuves telpā ir pieejams kopīgs kalendārs, kurā tiek atzīmētas aktivitātes, nozīmīgi notikumi un dzimšanas dienas, veicinot strukturētu un pārskatāmu ikdienas organizāciju.

Ņemot vērā Tiesībsarga biroja rekomendāciju, Jauniešu māja turpinās mērķtiecīgi veicināt jauniešu līdzdalību dzīves telpas personalizēšanā, tostarp vēl aktīvāk iesaistot jauniešus lēmumu pieņemšanā par koplietošanas telpu iekārtojumu un nodrošinot nepieciešamo atbalstu individuālo ideju īstenošanai.

3. Bērnu raksturojums un savstarpējās attiecības

Ziņojumā norādīts, ka Jauniešu mājā dzīvojošo jauniešu savstarpējās attiecības ir saspringtas un konfliktējošas, kā arī konstatēti vairāki fiziskas vardarbības gadījumi. Ziņojumā uzsvērtā nepieciešamība stiprināt preventīvo darbu, nodrošināt sistemātisku speciālistu iesaisti un pastiprināt bērnu drošības garantijas.

Pateicamies par sniegtajiem secinājumiem un piekřītam, ka bērnu drošības nodrošināšana un vardarbības risku mazināšana ir prioritārs uzdevums. Vienlaikus uzsveram, ka Jauniešu mājā dzīvojošie jaunieši ir ar sarežģītu dzīves pieredzi, tostarp atkārtotiem piesaistes pārrāvumiem un uzvedības grūtībām. Šādu jauniešu vienlaicīga dzīvošana vienā vidē objektīvi palielina konfliktu risku, īpaši adaptācijas periodā.

Jaunieši Jauniešu mājā mācās veidot attiecības, atpazīt savas emocijas un risināt konfliktus sociāli pieņemamā veidā. Lai to nodrošinātu, Jauniešu mājas darbinieki ikdienā strādā ar jauniešiem, izmantojot traumas izpratnē balstītas pieejas, tostarp emociju atpazīšanas un nosaukšanas prasmju attīstīšanu, dusmu kontroles tehnikas (piemēram, dziļā elpošana, pauzes ievērošana pirms reakcijas, uzmanības novēršana, fiziska aktivitāte), kā arī konfliktu deeskalācijas metodes, tai skaitā konfliktējošo pušu savlaicīgu nošķiršanu un situācijas strukturētu pārrunāšanu.

Darbinieku profesionālās kompetences stiprināšanai Jauniešu mājas komanda apgūst Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijas nodrošināto mācību programmu bērnu aprūpes speciālistiem “AIRI speciālistiem” (starptautiskā vidē programma ir atpazīstama ar angļu nosaukumu “PRIDE”), Atbalsta centra “Tilts” mācību kursu “Kompetenta emocionāli traumētu bērnu aprūpe” (KETBA). Mācībās Jauniešu mājas komanda ir apguvusi gan traumas izpratnē balstītas komunikācijas iemaņas, gan pozitīvas disciplinēšanas, saiknes veidošanas, emociju regulēšanas prasmes, kas ir pamatā konfliktu vadībai un uzvedības krīžu deeskalācijai. Jauniešu mājas darbinieki ir arī piedalījušies bērnu tiesību aizsardzības jomas apmācībās un regulāri pilnveido zināšanas semināros. Plānots, ka attiecīgās apmācības apgūs visi Jauniešu mājas darbinieki, kā arī tiks organizētas papildu specializētas apmācības konfliktu vadībā un deeskalācijā.

Jauniešu mājā ir izstrādāta un tiek piemērota bērnu drošības incidentu ziņošanas un reaģēšanas kārtība. Visi incidenti tiek reģistrēti, analizēti un pēc tiem tiek izstrādāti turpmākās rīcības pasākumi, lai mazinātu līdzīgu situāciju atkārtotās risku.

Attiecībā uz Ziņojumā minētajiem fiziskas vardarbības gadījumiem paskaidrojam sekojošo.

Pirmais gadījums, kurā jauniešiem tika nodarīts miesas bojājums (izsists zobs), notika ārpus Jauniešu mājas teritorijas. Ņemot vērā, ka konflikts risinājās ārpus iestādes, Jauniešu mājas darbiniekiem nebija iespējas to savlaicīgi novērst. Pēc incidenta jauniešiem nekavējoties tika sniegts emocionālais atbalsts, izsaukta policija un nodrošināta medicīniskā palīdzība. Cietušais jauniešis tika aicināts rakstīt iesniegumu policijā, bet viņš atteicās to darīt. Jauniešiem tika nodrošināta stomatologa konsultācija, kurā konstatēts, ka nepieciešama zoba ekstrakcija. Vienlaikus saņemta arī ortodonta konsultācija, kuras laikā speciālists informēja, ka ilgtermiņa risinājums (implants) līdz pilngadības sasniegšanai nav iespējams, bet var meklēt citus risinājumus, taču brūcei un tai blakus esošajiem traumētajiem zobiem pirms tam ir jāsadzīst. Pēc incidenta ar jauniešu pārrunāts jautājums par iztrūkstošā zoba aizstāšanu, uz ko jauniešis tobrīd reaģēja noraidoši. Jauniešu māja, ievērojot Tiesībsarga rekomendāciju, atkārtoti aktualizēs šo jautājumu motivējošās sarunās ar jauniešiem un veiks pierakstu pie speciālista.

Otrais gadījums notika Jauniešu mājas telpās naktī no 2025. gada 24. uz 25. decembri. Jāņem vērā, ka Ziemassvētku periods bērniem ārpusģimenes aprūpē nereti ir emocionāli īpaši izaicinošs. Minētajā situācijā viens no jauniešiem vēlējās naktī saņemt audzinātājas uzmanību un klauvēja pie viņas durvīm, tādējādi iztraucējot cita jaunieša naktsmieru, kas savukārt izraisīja savstarpēju vārdu apmaiņu. Audzinātāja savlaicīgi iejaucās un novērsa konflikta turpmāku eskalāciju, pēc kā jaunieši devās katrs uz savu istabu. Tomēr vēlāk tika konstatēts, ka jaunieši turpināja savstarpēju komunikāciju digitālajā vidē, kā rezultātā konflikts atkārtoti saasinājās un pārauga fiziskā sadursmē. Konstatējot notikušo, Jauniešu mājas darbiniece nekavējoties rīkojās atbilstoši noteiktajai kārtībai - tika izsaukta apsardze, policija un neatliekamā medicīniskā palīdzība, kā arī incidents tika reģistrēts bērnu drošības incidentu uzskaites sistēmā. Pēc notikušā ar jauniešiem individuāli un kopīgi tika veiktas pārrunas, analizējot situāciju un stiprinot viņu konfliktu risināšanas un emociju regulācijas prasmes.

Atbildot uz Tiesībsarga biroja rekomendāciju par psiholoģiskā atbalsta nodrošināšanu, informējam, ka ar konfliktos iesaistītajiem jauniešiem ir veiktas motivējošas sarunas, kuru rezultātā divi jaunieši ir piekrituši psihologa konsultācijām. 2026. gada februārī veikts pieraksts, un 2026. gada martā plānotas pirmās izvērtēšanas konsultācijas Pusaudžu resursu centrā. Arī pārējiem jauniešiem regulāri tiek piedāvāta iespēja saņemt psiholoģisko atbalstu, kā arī tiek piedāvātas alternatīvas atbalsta formas, tostarp piedzīvojumu terapija.

Atbilstoši Ziņojumā ietvertajai rekomendācijai par individuālu pieeju informējam, ka adaptācijas periodā ir veikta jauniešu situācijas padziļināta izpēte. Šobrīd notiek darbs pie izvērtējuma atspoguļošanas klientu lietās un individuālās attīstības plānu izstrādes. Lai nodrošinātu jēgpilnu un uz sasniedzamiem rezultātiem vērstu plāna izstrādi, prasmju izvērtēšanas un plānu izstrādes procesā tiek aktīvi iesaistīti paši jaunieši, nodrošinot viņu viedokļa uzklaušīšanu un līdzdalību mērķu noteikšanā.

Atbildot uz rekomendāciju par mentoru vai uzticības personu piesaisti, informējam, ka viens jauniešs ir saņēmis mentora atbalstu programmā “Palēciens” (janvārī programmu ir beidzis), viens jauniešs sadarbojas ar Bērnu aizsardzības centra atbalsta personu projekta “Atbalsta pasākumi bērniem ar uzvedības vai atkarību problēmām un to ģimenēm” ietvaros, diviem jauniešiem nepieciešamība pēc mentora tiks izvērtēta Pusaudžu resursu centra konsultāciju ietvaros, savukārt viens jauniešs ir piekritis dalībai Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras projektā “PROTI un DARI!”.

Attiecībā uz patvaļīgu prombūtni paskaidrojam, ka Jauniešu māja nav slēgta tipa iestāde un jauniešiem ir tiesības uz brīvu pārvietošanos. Vienlaikus apzināties ar to saistītos riskus un cieši sadarboties ar Valsts policiju. Jāņem vērā, ka attiecīgajiem jauniešiem jau pirms ievietošanas Jauniešu mājā bija konstatēta klaiņošana un nenakšņošana dzīvesvietā. Nodrošinot strukturētu un atbalstošu vidi, ir novērojama pozitīva dinamika, un jaunieši arvien retāk uzturas ārpus Jauniešu mājas bez saskaņošanas.

Kopumā uzsveram, ka darbs ar Jauniešu mājas mērķgrupu ir ilgtermiņa process, kurā būtiska nozīme ir konsekventai, profesionālai un uz attiecību veidošanu balstītai pieejai. Jauniešu māja turpina stiprināt gan preventīvos, gan intervenču mehānismus, lai nodrošinātu jauniešiem drošu vidi un veicinātu viņu sociālo un emocionālo attīstību atbilstoši viņu labākajām interesēm.

4. Izglītības pieejamība

Ziņojumā izglītības jomā konstatētā situācija Tiesībsarga biroja ieskatā vērtēta, kā satraucoša, norādot uz būtiskiem riskiem bērnu sociālajai iekļaušanai un nākotnes iespējām. Jauniešu māja piekrīt, ka izglītība ir viens no būtiskākajiem priekšnoteikumiem bērna attīstībai un sekmīgai integrācijai sabiedrībā, un šī joma ir prioritāra arī Jauniešu mājas darbā.

Vienlaikus uzsveram, ka visi Jauniešu mājā dzīvojošie jaunieši jau pirms pakalpojuma uzsākšanas ir saskārušies ar būtiskām un ilgstošām grūtībām izglītības procesā. Šīs grūtības ir saistītas gan ar sociāli nelabvēlīgiem apstākļiem izcelsmes ģimenēs, gan veselības un attīstības traucējumiem, kā arī ar atkārtotiem izglītības procesa pārrāvumiem. Līdz ar to jaunieši Jauniešu mājā nonāk ar nepietiekamu zināšanu bāzi, negatīvu pieredzi izglītības vidē un zemu motivāciju turpināt mācības.

Uzsākot pakalpojuma sniegšanu 2025. gada septembrī, Jauniešu māja apkopoja informāciju par katra jaunieša izglītības līmeni, veselības stāvokli, līdzšinējiem izaicinājumiem un motivāciju, kā arī uzklaušja pašu jauniešu viedokli. Minētā informācija kalpoja par pamatu individuāli piemērotākās izglītības formas izvērtēšanai un piemeklēšanai, ievērojot bērna labāko interešu principu.

Pēc sākotnējā izvērtējuma Jauniešu mājā ir uzsākts un turpinās mērķtiecīgs darbs pie jauniešu motivācijas stiprināšanas un atgriešanas izglītības procesā. Tiek veidota sadarbība ar izglītības iestādēm, uzturot regulāru komunikāciju ar klašu audzinātājiem, skolu sociālajiem pedagogiem un citiem iesaistītajiem speciālistiem. Vienlaikus tiek pastāvīgi izvērtēta izvēlētais izglītības formas piemērotība un efektivitāte, nepieciešamības gadījumā meklējot alternatīvus risinājumus, ņemot vērā katra jaunieša individuālās vajadzības.

Būtisks resurss izglītības atbalsta nodrošināšanā ir arī Jauniešu mājas personāls. Audzinātāju komandā ir speciālisti ar sociālā pedagoga kvalifikāciju, kā arī ar pedagoģisku pieredzi un labām svešvalodu (vācu un angļu valodas) zināšanām, kas ļauj sniegt jauniešiem praktisku atbalstu mācību procesā un palīdzēt pārvarēt mācīšanās grūtības.

Vienlaikus jāuzsver, ka jauniešu zemā iesaiste izglītībā lielā mērā ir saistīta ar uzkrātām grūtībām un negatīvu pagātnes pieredzi. Neregulārs skolas apmeklējums un nepilnīga mācību vielas apguve rada situāciju, kurā jaunieši izjūt nespēju sekot līdzī mācību procesam, kas savukārt veicina izvairīšanos no skolas, kauna izjūtu un sociālo atstumtību. Atsevišķos gadījumos jaunieši ir piedzīvojuši arī fizisku un emocionālu vardarbību izglītības vidē, kas būtiski ietekmē viņu spēju atgriezties klātienē mācībās.

Papildus jānorāda, ka vairākiem jauniešiem tikai šobrīd tiek identificēti attīstības traucējumi, tostarp uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindroms, kas līdz šim nav ticis pienācīgi diagnosticēts un ņemts vērā izglītības procesā. Tas ir būtisks faktors, kas ietekmējis jauniešu spēju sekmīgi iekļauties skolā un apgūt mācību vielu.

Ņemot vērā minēto, Jauniešu mājas pieeja balstās uz pakāpenisku un individuāli pielāgotu jauniešu atgriešanu izglītības procesā, vienlaikus nodrošinot nepieciešamo emocionālo un praktisko atbalstu. Ar jauniešiem tiek veiktas regulāras sarunas par turpmākās izglītības iespējām, profesijas izvēli un motivācijas stiprināšanu. Piemēram, viens no jauniešiem pēc pamatzglītības iegūšanas ir piekritis uzsākt dalību Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras projektā "PROTI un DARI!", kas ar mentora atbalstu palīdz viņam identificēt turpmākos izglītības vai nodarbinātības virzienus. Ar pārējiem jauniešiem, kuri šobrīd mācās 8. un 9. klasē, tiek individuāli plānoti nākamie izglītības soļi.

Vienlaikus uzsveram, ka šāda rakstura izaicinājumi nav individuāli tikai Jauniešu mājai, bet atspoguļo plašāku sistēmisku problemātiku darbā ar bērniem ar uzvedības un mācīšanās grūtībām. Lai meklētu ilgtspējīgus risinājumus, Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija ir iesaistījusies dialogā ar Rīgas valstspilsētas pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta departamentu, kā arī sociālās jomas speciālistiem, kopīgi analizējot iespējamus risinājumus jauniešu efektīvākai iekļaušanai (atsevišķos gadījumos arī atgriešanai) izglītības sistēmā.

Jauniešu māja turpinās mērķtiecīgu darbu, lai nodrošinātu, ka katram jauniešim tiek rasts viņa vajadzībām atbilstošs izglītības ceļš, vienlaikus mazinot riskus sociālajai atstumtībai un veicinot viņu patstāvīgas dzīves uzsākšanai nepieciešamo prasmju attīstību.

5. Interesu izglītība

Ziņojumā jauniešu iesaiste interešu izglītībā vērtēta kā nepietiekama. Jauniešu māja piekrīt, ka interešu izglītība un jēgpilna brīvā laika pavadīšana ir būtisks priekšnoteikums jauniešu sociālo prasmju attīstībai, emocionālās spriedzes mazināšanai un pozitīvu uzvedības modeļu veidošanai. Vienlaikus jāuzsver, ka situācija interešu izglītības jomā ir cieši saistīta ar iepriekš aprakstītajiem izaicinājumiem izglītības jomā. Lielākajai daļai Jauniešu mājā dzīvojošo jauniešu līdz šim nav bijusi regulāra vai noturīga pieredze interešu izglītībā, un atsevišķos gadījumos šāda pieredze nav bijusi vispār. Jaunieši ir ilgstoši atradušies sociāli nelabvēlīgā vidē, kas ierobežojusi iespējas attīstīt

intereses, hobijus un pozitīvas brīvā laika pavadīšanas prasmes. Līdz ar to interešu izglītības uzsākšana šai mērķgrupai ir pakāpenisks process, kas prasa motivācijas veidošanu un atbalstu.

Jau Tiesībsarga biroja vizītes laikā informējām, ka Jauniešu mājai ir pieejami resursi interešu izglītības nodrošināšanai un tiek veikts aktīvs darbs pie jauniešu motivēšanas šīs iespējas izmantot. Šis darbs jau ir devis konkrētus rezultātus. Proti, ņemot vērā jauniešu izrādīto interesi par fiziskajām aktivitātēm, tika meklēti piemēroti risinājumi sporta nodarbību nodrošināšanai, izvērtējot ne tikai pieejamību, bet arī vides drošumu un piemērotību jauniešu attīstībai. 2026. gada martā trīs jaunieši ir uzsākuši regulāru sporta zāles “My Fitness” apmeklēšanu, noslēdzot attiecīgus līgumus.

Papildus strukturētām aktivitātēm Jauniešu mājas personāls ikdienā strādā ar jauniešiem, veicinot viņu interešu identificēšanu un attīstību. Tiek organizētas un piedāvātas gan individuālas, gan kopīgas aktivitātes Jauniešu mājā un ārpus tās, tostarp fiziskās aktivitātes, radošas nodarbes un citas jauniešu interesēm atbilstošas brīvā laika pavadīšanas formas. Pieejamais sporta inventārs un citi resursi tiek attīstīti, ņemot vērā pašu jauniešu iniciatīvu, tādējādi veicinot viņu līdzdalību un atbildības sajūtu par savu vidi un aktivitātēm. Īpaša uzmanība tiek pievērsta gadījumiem, kad jaunieši izrāda iniciatīvu un interesi par konkrētām aktivitātēm. Šādos gadījumos speciālisti mērķtiecīgi strādā pie šīs intereses noturības stiprināšanas un tālākas attīstības, lai veicinātu ilgtermiņa iesaisti.

Atbilstoši Tiesībsarga biroja rekomendācijai informējām, ka jauniešu iesaiste interešu izglītībā un fiziskajās aktivitātēs tiek noteikta kā viens no prioritārajiem virzieniem individuālajos sociālās rehabilitācijas un attīstības plānos. Turpmāk šie mērķi un ar tiem saistītie pasākumi tiks sistemātiski un pārskatāmi atspoguļoti jauniešu lietās, nodrošinot mērķtiecīgu un uz rezultātu vērstu pieeju.

Kopumā Jauniešu māja turpina pakāpenisku un mērķtiecīgu darbu, lai veicinātu jauniešu iesaisti interešu izglītībā, ņemot vērā katra jaunieša individuālās vajadzības, motivācijas līmeni un attīstības tempu, vienlaikus stiprinot viņu sociālās prasmes un pozitīvas uzvedības modeļus.

6. Finansējums un līdzekļu izlietojums

Ziņojumā vērsta uzmanība uz nepieciešamību nodrošināt, ka finansējums tiek izmantots ne tikai bērnu pamatvajadzību segšanai, bet arī mērķtiecīgam un profesionālam darbam ar jauniešiem, tostarp piesaistot kvalificētus speciālistus. Jauniešu māja piekrīt, ka finansējuma izlietojumam jābūt cieši saistītam ar bērnu individuālo vajadzību nodrošināšanu, sociālo rehabilitāciju un attīstību. Vienlaikus paskaidrojam, ka viena bērna uzturēšanas izmaksas Jauniešu mājā ietver plašu savstarpēji saistītu izmaksu kopumu, kas nodrošina gan bērnu pamatvajadzības, gan kompleksu aprūpes un atbalsta sistēmu. Kopējās izmaksas ietver:

- finansējumu pārtikas, apģērba un saimniecības preču iegādei, kā arī jauniešu kabatas naudu;
- Jauniešu mājas darbinieku atalgojumu un ar to saistītos nodokļus, nodrošinot nepārtrauktu diennakts aprūpi;
- darbinieku profesionālo pilnveidi, tostarp apmācības un supervīzijas, kas ir būtiskas kvalitatīva darba ar traumu piedzīvojušiem jauniešiem nodrošināšanai;

- brīvā laika un interešu izglītības aktivitāšu organizēšanai nepieciešamo finansējumu;
- piesaistīto speciālistu (piemēram, psihologu, pedagogu un citu atbalsta personu) pakalpojumu apmaksu;
- veselības aprūpes izdevumus, tostarp ārstu speciālistu konsultācijas un ārstniecības pakalpojumus;
- infrastruktūras uzturēšanas, komunālos un transporta izdevumus;
- administratīvās izmaksas, kas saistītas ar pakalpojuma organizēšanu un kvalitātes nodrošināšanu.

Katrai no minētajām izmaksu pozīcijām ir paredzēts konkrēts finansējums, kas tiek izmantots gan bērnu ikdienas aprūpes nodrošināšanai, gan viņu individuālo sociālās rehabilitācijas vajadzību segšanai. Finansējuma struktūra ir veidota tā, lai nodrošinātu kompleksu pieeju bērna attīstībai, ietverot ne tikai materiālo nodrošinājumu, bet arī profesionālu atbalstu, kas nepieciešams uzvedības grūtību, traumu seku un sociālās integrācijas jautājumu risināšanai.

Ņemot vērā Tiesībsarga biroja rekomendācijas, Jauniešu māja turpina pilnveidot finansējuma plānošanu un izlietojumu, īpašu uzmanību pievēršot kvalificētu speciālistu piesaistei un mērķtiecīga rehabilitācijas darba stiprināšanai. Kopumā uzsveram, ka Jauniešu mājas finansējuma izlietojums ir vērsts uz bērnu labāko interešu nodrošināšanu, apvienojot pamatvajadzību segšanu ar profesionālu, individuālām vajadzībām pielāgotu aprūpi un attīstības atbalstu.

7. Saskarsmes tiesību veicināšana

Ziņojumā norādīts uz nepieciešamību aktīvi veicināt bērnu saskarsmi ar tuviniekiem, īpaši uzsverot brāļu savstarpējo kontaktu nozīmi, kā arī pievēršot uzmanību situācijai attiecībā uz jaunieša saskarsmi ar bijušo aizbildni.

Attiecībā uz jaunieša saskarsmi ar brāli paskaidrojam, ka Jauniešu māja ir veikusi aktīvus pasākumus šādas saskarsmes nodrošināšanai. Jauniešu mājas sociālais darbinieks ir sazinājies ar attiecīgās ārpusģimenes aprūpes iestādes sociālo darbinieku, lai organizētu brāļu tikšanos. Tomēr no otras iestādes ir saņemta informācija, ka jaunieša brālis šobrīd nevēlas uzturēt kontaktu. Sociālie darbinieki regulāri (vismaz divas reizes mēnesī) uztur savstarpēju komunikāciju, lai noskaidrotu, vai brāļa attieksme nav mainījies un vai ir iespējams organizēt tikšanos. Ir apsvērti dažādi saskarsmes organizēšanas veidi, tostarp tikšanās vienam pie otra dzīvesvietā vai neitrālā vidē (piemēram, kopīgas aktivitātes ārpus iestādēm), tomēr līdz šim brālis nav izteicis vēlmi piedalīties. Jauniešu māja no savas puses ir organizējusi arī videosaziņas iespēju, taču arī šāda forma no brāļa puses nav tikusi pieņemta. Jauniešu māja ir gatava nekavējoties nodrošināt saskarsmi, tiklīdz abu bērnu griba sakrītīs, vienlaikus apzinoties, ka saskarsmes īstenošana nav iespējama bez abu piesaistīto personu piekrišanas.

Attiecībā uz jaunieša saskarsmi ar bijušo aizbildni (vecmāmiņu) paskaidrojam, ka Jauniešu mājas rīcība ir bijusi balstīta uz kompetento institūciju norādījumiem un bērna labāko interešu izvērtējumu. 2025. gada 25. septembrī, saņemot vecmāmiņas iniciatīvu sazināties ar jaunieta, tika nodrošināta telefonsaruna. Vienlaikus, ņemot vērā, ka pret vecmāmiņu ir uzsākts kriminālprocess, kurā jaunietais ir atzīts par īpaši aizsargājamu cietušo, Jauniešu mājas sociālais darbinieks nekavējoties vērsās Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesā, lai noskaidrotu turpmākās rīcības tiesisko

ietvaru. Saskaņā ar bāriņtiesas sniegto sākotnējo ieteikumu, kamēr norit kriminālprocess, saskarsme ar attiecīgo personu nav vēlama. Jauniešu māja 2026. gada 9. janvārī rakstveidā vērsās bāriņtiesā ar lūgumu sniegt skaidras rekomendācijas par saskarsmes nodrošināšanu. 2026. gada 15. janvārī saņemtajā bāriņtiesas atbildē tika norādīts, ka jaunieša interesēs saskarsme ar vecmāmiņu nav pieļaujama. Līdz ar to Jauniešu mājas rīcība, ierobežojot saskarsmi, ir balstīta kompetentās institūcijas vērtējumā un vērsta uz bērna aizsardzību. Vienlaikus jānorāda, ka Jauniešu māja nav pilnībā izslēgusi kontaktu ar minēto personu. Piemēram, 2026. gada 28. janvārī vecmāmiņai tika sniegta informācija par jaunieša veselības stāvokli, savukārt 2026. gada 12. martā, vecmāmiņai ierodoties Jauniešu mājā bez iepriekšēja pieteikuma, tika nodrošināta jaunieša un vecmāmiņas tikšanās, ievērojot konkrētās situācijas apstākļus.

Ievērojot Tiesībsarga biroja rekomendācijas, Jauniešu māja turpina sadarboties ar bāriņtiesu un citām iesaistītajām institūcijām, lai nodrošinātu bērna tiesībām un interesēm atbilstošu risinājumu saskarsmes jautājumos, tostarp regulāri pārskatot situāciju un nepieciešamības gadījumā izvērtējot alternatīvus saskarsmes organizēšanas veidus.

Papildus uzsveram, ka kopumā Jauniešu mājā tiek mērķtiecīgi veicināta jauniešu saskarsme ar bioloģiskajām ģimenēm un citiem tuviniekiem. Kopš pakalpojuma uzsākšanas 2025. gada septembrī jauniešu tuvinieki ir regulāri aicināti un arī apmeklējuši Jauniešu māju. Ir notikušas tikšanās ar brāļiem, vecmāmiņām un vecākiem. Īpaši pozitīvi vērtējama sadarbība ar viena jaunieša māti, kura aktīvi iesaistās jaunieša dzīvē, motivē viņu sadarboties ar speciālistiem un piedalās Jauniešu mājas organizētajās aktivitātēs, tādējādi stiprinot ģimeniskās saites.

Kopumā Jauniešu mājas pieeja saskarsmes tiesību nodrošināšanā balstās uz individuālu izvērtējumu, ciešu sadarbību ar kompetentajām institūcijām un bērna labāko interešu prioritāti, vienlaikus cenšoties pēc iespējas saglabāt un stiprināt bērna sociālās saites drošā un atbalstošā veidā.

Pateicamies Tiesībsarga birojam par izrādīto interesi, veikto vizīti un sniegtajām rekomendācijām. Augstu vērtējam Tiesībsarga biroja iesaisti bērnu tiesību aizsardzības jautājumos un konstruktīvu sadarbību. Lai detalizētāk pārrunātu ziņojumā konstatēto, kā arī nepieciešamības gadījumā sniegtu papildu skaidrojumus par Jauniešu mājas darbību un turpmākajiem pilnveides pasākumiem, piedāvājam organizēt klātienes tikšanos.

*Ilze Paleja

Valdes priekšsēdētāja

Biedrība Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija

***DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**